

**Sag C-6/22**

**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement**

**Dato for indlevering:**

4. januar 2022

**Forelæggende ret:**

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Republikken Polen)

**Afgørelse af:**

19. maj 2021

**Sagsøgere:**

M.B.

U.B.

M.B.

**Sagsøgt:**

X. S.A

---

**Hovedsagens genstand**

Påstand om tilbagebetaling af beløb, der er erlagt som led i opfyldelsen af en låneaftale med pant i fast ejendom, hvor lånets størrelse er angivet i polsk valuta indekseret efter en udenlandsk valuta (CHF).

**Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse**

Fortolkning af EU-retten, især artikel 3, stk. 1, artikel 6, stk. 1, artikel 7 og artikel 8b i Rådets direktiv 93/13, samt artikel 19, stk. 3, litra b, TEU og artikel 267 TEUF.

## Præjudicielle spørgsmål

a) Er det i lyset af formålet med Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, som er at beskytte forbrugerne mod urimelige vilkår i aftaler, der indgås med erhvervsdrivende, muligt at fortolke direktivet således, at når en retsinstans under anvendelse af direktivets bestemmelser har erklæret en aftale ugyldig, ophører anvendelsen af direktivet og dermed beskyttelsen af forbrugeren, således at reglerne for tilbagebetaling af ydelser mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende skal søges i de nationale obligationsretlige regler, der finder anvendelse med henblik på afviklingen af den ugyldige aftale?

b) Skal en ret, der fastslår, at et bestemt aftalevilkår er urimeligt og at aftalen ikke kan opretholdes uden dette vilkår, og hvis der ikke er enighed mellem parterne om, at en sådan lakune i aftalen kan udfyldes med vilkår, som parterne er enige om, og hvis der ikke findes nogen deklaratoriske bestemmelser[, som finder direkte anvendelse på aftalen, hvis der ikke kunne opnås enighed mellem parterne], på grundlag af artikel 6 og 7 i direktiv 93/13 erklære aftalen ugyldig alene under henvisning til forbrugers påstand om, at aftalen ophæves, eller skal retten af egen drift og ved at gå ud over de af parterne nedlagte påstand, efterprøve forbrugers økonomiske situation med henblik på at fastslå, hvorvidt en sådan ophævelse af aftalen vil udsætte forbrugeren for særligt skadelige virkninger?

c) Er det muligt at fortolke artikel 6 i direktiv 93/13 således, at en national ret – såfremt den når til den konklusion, at ophævelse af en aftale ville være særdeles ufordelagtig for forbrugeren, og parterne trods flere forsøg på en tilnærmelse ikke opnår enighed om, hvorledes aftalen skal udfyldes – under hensyntagen til forbrugers objektive interesse kan udfylde den lakune, der er en følge af »fjernelsen« af urimelige vilkår, med bestemmelser i national ret, der ikke er deklaratoriske i den i Domstolens dom i sag C-260/18 omhandlede forstand, dvs. bestemmelser, der finder direkte anvendelse på lakunen i aftalen, men med detaljerede bestemmelser i national ret, der kun kan finde tilsvarende eller analog anvendelse på aftalen, og som afspejler en gældende regel i national obligationsret?

## Anførte EU-retlige bestemmelser

Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (herefter »direktiv 93/13«): sjette og trettende betragtning, artikel 1, stk. 2, artikel 3, stk. 1, artikel 6, stk. 1, artikel 7, stk. 1, og artikel 8b, stk. 1.

## Anførte nationale retsforskrifter

Kodeks cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 r. (den civile lovbog af 23. april 1964) (konsolideret tekst: Dz. U. af 2020, pos. 1740).

## Artikel 5

En rettighed må ikke udøves på en måde, der er i strid med rettighedens socioøkonomiske formål eller med samfundslivets principper. En sådan handling eller undladelse fra rettighedsindehaverens side betragtes ikke som en udøvelse af rettigheden og nyder ikke beskyttelse.

## Artikel 56

En retshandel udfolder ikke kun de virkninger, der udtrykkes i den, men også de virkninger, der følger af loven, samfundslivets principper og sædvane.

## Artikel 58

1. En retshandel som er i strid med loven eller har til hensigt at omgå loven er ugyldig, medmindre en særlig bestemmelse foreskriver en anden retsvirkning, og navnlig at der i stedet for retshandlens ugyldige bestemmelser indtræder tilsvarende lovbestemmelser.

2. En retshandel som er i strid med samfundslivets principper er ugyldig.

3. Såfremt kun en del af en retshandel er ramt af ugyldighed, er retshandlen gyldig for så vidt angår den øvrige del, medmindre omstændigheder taler for, at retshandelen ikke havde været foretaget uden de ugyldige bestemmelser.

## Artikel 385<sup>1</sup>

1. Bestemmelser i en forbrugerftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter hans rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik og groft tilsidesætter hans interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelse, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er entydigt formuleret.

2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af stk. 1, forbliver kontrakten i øvrigt bindende for parterne.

3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen reel indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for aftalevilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som kontrahenten har foreslået forbrugeren.

4. Bevisbyrden for at kontraktvilkår er blevet individuelt forhandlet hviler på den part, der påberåber sig dette.

## Artikel 405

Enhver, der ubegrundet har opnået en formuefordel på en andens bekostning, er forpligtet til at tilbagelevere fordelene i form af naturalier og hvis dette ikke er muligt, at tilbagebetale værdien heraf.

## Artikel 406

Pligten til at tilbagelevere fordelene omfatter ikke alene den umiddelbart opnåede formuefordel, men i øvrigt alt som er opnået ved dennes salg, undergang eller beskadigelse i form af vederlag eller i erstatning.

## Artikel 409

Pligten til at tilbagelevere fordelene eller dens værdi ophæver, hvis den der har opnået fordelene efterfølgende har forbrugt eller mistet den, således at vedkommende ikke længere kan anses for at have opnået fordelene, medmindre han ved fordelens forbrug eller afhændelse burde have været bevidst om sin tilbageleveringspligt.

## Artikel 410

1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder særligt anvendelse på uberettigede ydelser.

2. En ydelse er uberettiget, hvis den, som har opfyldt ydelsen, slet ikke var forpligtet hertil eller ikke var forpligtet over for den person, som opfyldelsen skete til, eller hvis grundlaget for ydelsen er bortfaldet eller hvis det tilsigtede formål med ydelsen ikke er blevet opnået, eller hvis den retshandel, der lå til grund for ydelsen, var ugyldig og ikke blev gyldig, efter ydelsens opfyldelse.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (lov af 17. november 1964 – den civile retsplejelovbog) (konsolideret tekst i Dz. U. af 2021 r., pos. 1805).

## Artikel 227 og 321.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (lov af 29. august 1997, bankloven) (Dz. U. af 1997, nr. 140, pos. 939 med senere ændringer)

Artikel 69 (i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for indgåelse af aftalen)

1. Ved kreditaftalen forpligter banken sig til for låntageren i den i aftalen bestemte tidsperiode at stille et kontant beløb, der er beregnet til et bestemt formål, til rådighed, og låntageren forpligter sig til at anvende midlerne i overensstemmelse med vilkår, der er præciseret i aftalen, til at tilbagebetale de anvendte midler med renter på de fastsatte forfaldsdatoer og til at betale gebyrer for det ydede lån.

2. Kreditaftalen skal indgås i skriftlig form og særligt angive:

- 1) aftalens parter,
- 2) lånets hovedstol og valuta,

- 3) lånets formål,
- 4) vilkår og frister for tilbagebetaling af lånet,
- 5) lånets rentesats og betingelser for dens ændring,
- 6) sikkerhed for tilbagebetaling af lånet,
- 7) omfanget af bankens kontrolbeføjelser for så vidt angår lånanvendelse og -tilbagebetaling,
- 8) tidspunktet og måden for udbetaling af lånet til låntageren,
- 9) størrelsen af gebyrer, såfremt de er aftalt,
- 10) betingelserne for foretagelse af ændringer og opsigelse af aftalen.

#### **Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlinger i hovedsagen**

- 1 Den 4. juni 2007 indgik sagsøgerne i deres egenskab af forbrugere med den sagsøgte bank en låneaftale med pant i fast ejendom til finansiering af erhvervelse af en bolig, idet lånets beløb stort PLN 339 881,92 blev koblet til en udenlandsk valutakurs (CHB). Tilbagebetaling af lånet med renter opgjort med udgangspunkt i en LIBOR-rentesats skulle ske i 360 månedlige afdrag og sagsøgerne har afdraget disse i polsk valuta.
- 2 I henhold til aftalens indhold var størrelsen af sagsøgernes ydelse fastsat som en ækvivalent til det skyldige beløb angivet i CHF. Beløbet i udenlandsk valuta var grundlaget for at opgøre låntagerens resterende gæld og beregningen af renter og efterfølgende størrelsen af afdrag. Lånebeløbets størrelse blev – efter omregning med den salgskurs, som angivet i den af banken opførte kurstabel – fastsat svarende til beløbet udtrykt i CHF. Valutakursen, som var anvendt til fastsættelsen af afdrag, blev af banken fastsat på ulovlig vis, idet banken ensidigt kunne bestemme over valutakursen og hermed ensidigt påvirke sagsøgernes ydelse.

#### **De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter**

- 3 Til støtte for deres påstand har sagsøgerne gjort gældende, at låneaftalen indeholdt urimelige vilkår, som var ugyldige og derfor ikke var bindende for parterne. Det i sagsøgernes påstand angivne beløb var blevet erlagt uden noget retsgrundlag, eftersom aftalens bestemmelser om fastsættelse af valutakursen for CHF var udtryk urimelige kontraktvilkår og herved også uden retsvirkning. Den del af aftalen kunne således ikke opfyldes, hvilket måtte føre til en konklusion, at ej heller et aftalevilkår om indeksering af lånets størrelse var gyldigt. Det i sagsøgernes påstand angivne beløb er opgjort som om lånet var ydet i polsk valuta uden indeksering, men med den rente, som et lån indekseret efter en udenlandsk

valuta ydes med. Sagsøgerne har erklæret sig indforståede med, at den nationale retsinstans erklærer aftalen ugyldig i det hele.

- 4 Sagsøgerne har gjort gældende, at aftalens artikel 9, stk. 2, og 10, stk. 3, var urimelige kontraktvilkår, idet disse vilkår gav banken en mulighed for en ensidig fastsættelse af kursen for indekseringsvalutaen, og der ikke i disse vilkår var angivet nogen regler for denne fastsættelse af kursen, hvilket gjorde, at banken ensidigt fastsatte sagsøgernes ydelse. Konstateringen af, at disse aftalevilkår er urimelige kontraktvilkår, vil gøre fastsættelsen af valutakursen for indekseringsvalutaen umulig. Derfor bør vilkårene om lånets indeksering fjernes fra aftalen, og det skyldige beløb fastsættes uden anvendelse af vilkårene om indeksering, således at sagsøgerne vil være forpligtede til at afdrage som om lånet var optaget i PLN, dog med rente beregnet med udgangspunkt i LIBOR-rentesatsen.
- 5 Sagsøgerne erklærede sig indforståede med, at retten eventuelt erklærer aftalen ugyldig.
- 6 Sagsøgte har gjort gældende, at et lån optaget i polsk valuta, som er indekseret efter en udenlandsk valuta, er omfattet af begrebet »bankkreditaftale« og ikke er i strid med banklovens artikel 69. For så vidt angik tilbagebetaling af ydelser, således som foreslået af sagsøgerne, dvs. med udgangspunktet i den rentesats, der var gældende for indekseringsvalutaen, men som om lånet var ydet i polsk valuta uden indeksering, har sagsøgte gjort gældende, at det ville betyde, at der oprettes en aftale i strid med parternes hensigter, og at det dermed er i strid med lovgivningen. Sagsøgte har i øvrigt gjort gældende, at sagsøgerens anbringende om, at aftalevilkåret om omregning i henhold til den i den sagsøgte bank gældende valutakurs var urimeligt, er irrelevant, eftersom de af banken anvendte valutakurser er markedskurser.

### **Kortfattet begrundelse for forelæggelsen**

Forelæggelsen af de præjudicielle spørgsmål har til formål at fastslå den korrekte fremgangsmåde ved den nationale domstol med henblik på anvendelsen af bestemmelserne i direktiv 93/13 og de bestemmelser i polsk ret, som har gennemført direktivet i den polske retsorden.

Begrebet aftaler om lån indekseret efter en anden valuta end polsk valuta var ikke kendt i polsk ret før en ændring af bankloven i 2011. Lovændringen bestod alene i at indføre en pligt til i en aftale at fastlægge detaljerede regler for fastsættelse af valutavekselkursen, som var lagt til grund for beregning af et låns hovedstol og afdragenes størrelse samt regler for omregning til den valuta som lånet blev udbetalt i, og en pligt til at give låntageren mulighed for at tilbagebetale lånet i en udenlandsk valuta. Formålet med den såkaldte indeksering af lånets hovedstol var anvendelsen af en rentesats bestemt til lån optaget i indekseringsvalutaen, som var betydeligt lavere end en rentesats gældende for lån optaget i polsk valuta. På den

anden side var størrelsen af den resterende gæld afhængig af valutakursen den pågældende dag.

Baggrunden for **det første spørgsmål** er Domstolens faste praksis, hvorefter den ved direktiv 93/13 indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår såvel forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at kunne øve nogen indflydelse på disses indhold (dom i sag C-484/08 og sag C-70/17).

Domstolen har desuden fastslået, at det formål, som forfølges med direktiv 93/13, består i at beskytte forbrugeren og at genskabe balancen mellem parterne ved at fjerne de vilkår, som anses for urimelige, mens gyldigheden af de andre vilkår i den pågældende aftale i princippet bevares (dom i sag C-96/16, i sag C-94/17 og i sag C-19/20).

I dommen i sag C-260/18 fastslog Domstolen, at formålet med direktivets bestemmelser ikke er at erklære låneaftaler, der indeholder urimelige aftalevilkår, ugyldige, men alene at skabe en sådan mulighed. Såfremt en ret vurderer, at omregningsklausuler er urimelige og ikke har været bindende for parterne fra starten, og når det samtidig er nødvendigt at udfylde disse opståede lakuner for at aftalen i overensstemmelse med parternes vilje kan opretholdes, kan lakunerne udfyldes således, at parternes samstemmende vilje angående udfyldelsen kan fremgå af rettens dom. Såfremt parterne ikke opnår en sådan enighed, vil retten kunne udfylde disse lakuner, som er en følge af ophævelsen af visse dele af aftalen, med deklaratoriske bestemmelser, der opfylder de i dommen nærmere opstillede betingelser, dvs. bestemmelser, som finder direkte anvendelse på denne type aftaler (og som i dette øjemed er blevet vedtaget af den nationale lovgiver), medmindre andet er aftalt. Såfremt den pågældende aftale ikke udfyldes ad den ovennævnte vej, kan den nationale retsinstans erklære aftalen ugyldig.

Eftersom der ikke – efter det af den forelæggende ret anførte – findes deklaratoriske bestemmelser i polsk ret, som finder direkte anvendelse på udfyldelse af en sådan lakune, er det erklæring af aftalens ugyldig, der er tilbage. I så fald synes spørgsmålet om virkningerne af erklæringen af, at aftalen er ugyldig, at måtte søges i national ret. I dommen i sag C-349/18 fastslog Domstolen i relation til en befordringskontrakt og under anvendelse af direktiv 93/13, at retsvirkningerne af et sådant annulleret retsforhold ikke henhører under direktivets anvendelsesområde, men til gengæld under den nationale lovgivning.

Den forelæggende ret konstaterer i den sammenhæng, at de nationale obligationsretlige regler har til hensigt at bevare aftaleparterens lige rettigheder. Retsvirkningerne af en sådan ugyldig aftale i henhold til den nationale lovgivning fremgår af bestemmelserne om fejlagtige betalinger, og disse bestemmelser har ikke til formål at henhøre lige store byrder på begge parter. Der tages ikke hensyn til beskyttelsesbehovet hos den ene aftalepart – forbrugeren.



Anvendelsen af den nationale lovgivning vil medføre, at direktivets såkaldte afskrækkende virkning (direktivets artikel 7) ikke vil finde anvendelse, eftersom den nationale lovgivning ikke foreskriver sanktioner, som en ret, der skal træffe afgørelse i en sag, hvor forbrugeren gør gældende, at visse af aftalens vilkår er urimelige, kan anvende.

Med hensyn til **det andet spørgsmål** og såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, ønskes en nærmere forklaring af, hvordan den nationale ret skal agere i sager på grundlag af direktiv 93/13.

I dommen i sag C-70/17 og i sag C-269/19 fastslog Domstolen, at erklæringen af, at en aftale er ugyldig, bevirker, at det udestående lånebeløb straks forfalder til betaling, hvilket kan overstige forbrugeren økonomiske formåen. En sådan situation kan opstå, hvis forbrugeren kun har en lille eller ingen opsparing og hvis de erhvervede ejendommers værdi er steget.

I dommen i sag C-19/20 påpegede Domstolen, at en national rets afgørelse om, at en aftale er ugyldig, ikke kan afhænge af forbrugeren udtrykkelige påstand herom, men bør være resultatet af retsinstansens objektive anvendelse af kriterier, der er fastlagt i national ret. I henhold til de i polsk ret gældende processuelle regler skal en domstol afsige en dom inden for de rammer, som sagsøgerens påstand og sagsøgtes indsigelser danner. Der findes ikke bestemmelser, som giver en domstol adgang til at efterprøve faktiske omstændigheder som ingen af parterne har gjort gældende. Det skal afklares, hvorvidt en national retsinstans, efter denne har vejledt forbrugeren om retsvirkningerne af en erklæring af, at aftalen er ugyldig, skal styre sagsgangen i henhold til parternes påstande og tage afsæt i bevisførelsen i overensstemmelse med parternes påstande, eller om retten, med henblik på objektivt at fastslå, hvorvidt en sådan erklæring af, at aftalen er ugyldig, udsætter forbrugeren for særligt skadelige virkninger, på eget initiativ skal efterprøve forbrugeren økonomiske stilling.

Med **det tredje spørgsmål** ønskes det oplyst, om det følger direktivets artikel 6, stk. 1 – såfremt den nationale retsinstans under anvendelse af de kriterier, der er omhandlet i artikel 3 og artikel 5 i direktiv 93/13, fastslår, at et vilkår i aftalen indgået mellem forbrugeren og erhvervsdrivende, under hensyntagen til omstændighederne i den konkrete sag, ikke opfylder kravene om god tro, jævnbordighed og gennemsigtighed, hvorfor dette vilkår er urimeligt og ugyldigt ipso jure – at den nationale ret ikke har beføjelse til at tilpasse aftalen ved at ændre dette aftalevilkårs indhold (dommen i sag C-618/10, sag C-26/13 og sag C-70/17).

I dommen i sag C-125/18 fastslog Domstolen, at hvis det stod en national retsinstans frit for at ændre indholdet af urimelige vilkår i en sådan aftale, ville en sådan adgang kunne skade gennemførelsen af det langsigtede mål, der er nævnt i artikel 7 i direktiv 93/13. Det ville bidrage til at ophæve den afskrækkende virkning over for erhvervsdrivende, der opstår ved helt og holdent at undlade at anvende sådanne urimelige vilkår over for forbrugeren, for så vidt som de erhvervsdrivende fortsat ville være fristede til at anvende disse vilkår, vel vidende,



at aftalen, selv hvis disse vilkår skulle blive erklæret ugyldige, ikke desto mindre ville kunne tilpasses i nødvendigt omfang af den nationale ret, således at deres interesse på denne måde blev sikret.

I dommen i sag C-260/18 understregede Domstolen, at en lakune i en aftale, der er en følge af ophævelse af et urimeligt aftalevilkår, undtagelsesvis kan erstattes med deklaratoriske bestemmelser, som er vedtaget af den nationale lovgiver for denne type aftaler, og som har til formål at bevare ligevægten mellem aftaleparternes rettigheder og forpligtelser, og at alene sådanne bestemmelser er omfattet af formodningen om disses rimelige karakter.

Den forelæggende ret har påpeget, at der i den polske retsorden ikke findes bestemmelser, som kunne finde direkte anvendelse på en sådan aftale.

I nævnte dom anførte Domstolen, at artikel 6 i direktiv 93/13 er til hinder for, at en sådan udeladelse i en aftale kun kan udfyldes ved anvendelse af almindelige bestemmelser i national ret, som bestemmer, at de virkninger, der skal angives i en retshandel, skal suppleres af virkninger, der udspringer af princippet om rimelighed eller sædvane.

I dom af 25. november 2020, C-269/19, fastslog Domstolen, at når den nationale ret er af den opfattelse, at den omhandlede aftale i overensstemmelse med aftaleretten retligt set ikke kan opretholdes efter ophævelsen af de pågældende urimelige vilkår, og når der ikke findes en deklaratorisk bestemmelse i national lovgivning, og for så vidt som forbrugeren ikke har udtrykt et ønske om at fastholde de urimelige vilkår, og hvor erklæringen af, at aftalen er ugyldig, vil have særligt skadelige virkninger for forbrugeren, kræver den med direktiv 93/13 oprettede forbrugerbeskyttelsesordning, at den nationale ret med henblik på at genindføre den reelle balance mellem aftaleparternes gensidige rettigheder og forpligtelser og under hensyntagen til hele den nationale lovgivning, træffer alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte forbrugeren mod særligt skadelige virkninger, som kan følge af en ophævelse af den omhandlede låneaftale (præmis 41).

Den forelæggende ret anmoder Domstolen om en korrekt fortolkning af direktiv 93/13 i en situation, hvor det er umuligt at opnå begge formål med direktivet. Det ønskes oplyst, hvilket af formålene der er vigtigst: forbrugerbeskyttelseshensynet, herunder beskyttelsen mod skadelige virkninger af erklæringen af, at aftalen er ugyldig, eller opnåelsen af en afskrækkende virkning for erhvervsdrivende, dvs. den såkaldte sanktion, der gør det umuligt at udfylde aftalen med nationale bestemmelser som ikke er deklaratoriske som omhandlet i Domstolens dom i sag C-260/18.